

Magdalena Płotka, Katarzyna Wasilewska-Zembrzuska

IV Kongres Mediewistów Polskich (sprawozdanie)

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 19/1, 269-273

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAGDALENA PŁOTKA
KATARZYNA WASILEWSKA-ZEMBRZUSKA

IV KONGRES MEDIEWISTÓW POLSKICH (SPRAWOZDANIE)

W dniach 19-21 września 2011 roku na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbył się IV Kongres Mediewistów Polskich. Organizatorem Kongresu był Komitet Stały Mediewistów Polskich, którego założycielem i przewodniczącym jest prof. Wojciech Fałkowski. Inauguracja obrad miała miejsce w reprezentacyjnej auli *Collegium Minus* przy ulicy Wieniawskiego. Kongres obejmował 15 sekcji, 149 referatów, a także „wolną trybunę mediewistów”, w ramach której wystąpili – wedle słów prof. Jerzego Strzelczyka – „ci, dla których nie znalazły się miejsca w sekcjach”.

W przemówieniach otwierających obrady Kongresu podkreślano interdyscyplinarny charakter badań mediewistycznych. Prof. Kazimierz Ilski, Dyrektor Instytutu Historii UAM zaznaczył, że polska mediewistyka już współpracuje z ośrodkami zagranicznymi, a jej poziom jest na tyle wysoki, że bez problemów udaje się jej „sprzedać” swoje pomysły „zachodniej nauce”. W swoim przemówieniu prof. K. Ilski przedstawił kontrowersyjny i wzbudzający wiele dyskusji pomysł, aby utworzyć w Polsce tylko trzy ośrodki naukowe, które byłyby finansowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego na zasadzie „zawierzenia”. Zgodnie z koncepcją K. Ilskiego, ministerstwo miałoby dotować działalność takich ośrodków przez kilka lat, zaś po upływie tego czasu rozliczyłoby je z przeprowadzonych badań i uzyskanych rezultatów. Jak stwierdził Profesor: „polska mediewistyka jest do tego przygotowana”.

W godzinach popołudniowych pierwszego dnia obrad odbył się panel dyskusyjny poświęcony kondycji polskiej mediewistyki, w którym wzięli udział przedstawiciele ośmiu dyscyplin (historia, literatura polska, literatura i filologia klasyczna, filozofia, archeologia, historia sztuki, etnologia i antropologia kulturowa oraz muzykologia) zajmujących się badaniami nad Średniowieczem. Dyskusji przewodniczył prof. Wojciech Iwańczak. Paneliści przedstawiali raporty o stanie badań dyscypliny, którą reprezentują, co miało być przyczynkiem do

szerszej dyskusji mediewistów nad ogólnym stanem badań nad Średniowieczem w Polsce. Jako pierwszy zabrał głos historyk, prof. Krzysztof Baczkowski, który przedstawił trzy kryteria oceny polskiej historii średniowiecznej: bazę finansowo-materialną, warunki społeczno-polityczno-ustrojowe decydujące o swobodzie prowadzenia badań naukowych oraz digitalizację i warunki technologiczne. Prof. K. Baczkowski podzielił się refleksją, że stymulatorami badań historycznych są jubileusze wielkich wydarzeń narodowych, jak np.: rocznica bitwy pod Grunwaldem zaowocowała szeregiem konferencji i publikacji naukowych w 2010 roku, podobnie rocznica śmierci Kazimierza Wielkiego czy lokalizacji Krakowa. Jednak poważną przeszkodą dla historii średniowiecznej jest brak krytycznych wydań tekstów źródłowych, czego przyczyną są zarówno braki finansowe, jak i braki wyszkolonych w tym zakresie młodych naukowców. Ponadto – jak stwierdził prof. K. Baczkowski – niewielka ilość powstających prac edytorskich jest dowodem na to, że nawet wśród samych mediewistów brakuje zainteresowania tą dziedziną, jak również wartość tej pracy nie jest właściwie doceniana, np. w systemie parametryzacji.

Jako drugi zabrał głos prof. Roman Mazurkiewicz, reprezentujący literaturę polską. Przedstawił on najnowsze prace, które ukazały się jako owoce badań nad mediewistyką literacką (przede wszystkim edycję poezji Grzegorza z Sankana), a także najnowsze znaleziska źródłowe: w marcu bieżącego roku prof. Feliks Kiryk z Instytutu Polonistyki PAN odnalazł najstarszy dokument cechowy w języku polskim – Statut Cechu Płócienników. Ponadto, na Uniwersytecie Jagiellońskim odnaleziono kilkadziesiąt nieznanych zdań w języku polskim – są to polskojęzyczne glosy, których terminów dotychczas nie obejmuje *Słownik Staropolski*. Na marginesie swojego wystąpienia, prof. R. Mazurkiewicz dodał z ubolewaniem, że *Słownik Staropolski* jest jedynym słownikiem historycznym, który nie ukazał się jeszcze choćby w najprostszej wersji zdigitalizowanej (nie został nawet umieszczony w wersji pdf w Internecie). Prof. R. Mazurkiewicz w podsumowaniu swojego wystąpienia polecił mediewistom Bibliotekę Cyfrową Uniwersytetu Wrocławskiego, jako wzorcowy zbiór cyfrowych materiałów źródłowych dla mediewistów: <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra>.

Przedstawicielem literatury i filologii klasycznej był prof. Mieczysław Mejer. Swoją refleksję nad kondycją mediewistyki sam określił jako „pesymistyczną”, ponieważ łacińską literaturą średniowieczną nie chcą zajmować się filologowie klasycyści, a łacina w innych instytucjach jest jedynie nauką pomocniczą. Należy podkreślić, że w dyskusji, która nastąpiła po wystąpieniach wszystkich panelistów znalazło się wiele głosów rozżalenia nad stanem współczesnej znajomości języka łacińskiego. Zaproponowano formalny wniosek o sformułowanie listu do Ministerstwa z apelem o zwiększenie godzin nauki języka łacińskiego zarówno w szkołach średnich, jak i na uniwersytetach. Propozycja ta spotkała się z ogólną aprobatą.

Następnie wystąpiła prof. Elżbieta Jung reprezentująca badania nad filozofią średniowieczną. Odnosząc się do wypowiedzi prof. K. Baczkowskiego na temat braku prac edytorskich, prof. E. Jung zaprezentowała ostatnie osiągnięcia polskiej mediewistyki filozoficznej w tej dziedzinie, czego przykładem jest wydana niedawno przez dr Wandę Bajor z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego edycja krytyczna komentarza Benedykta Hesse do *De anima*, licząca niemalże siedemset stron. Ponadto prof. E. Jung przekazała wiadomość o inicjatywie wydawniczej prof. Agnieszki Kijewskiej (KUL), zatytułowanej *Źródła i translacje*. Prof. E. Jung, podobnie jak prof. M. Mejor, zauważyła zmniejszającą się ilość młodych osób znających łacinę, co w przyszłości może poważnie wpłynąć na stan badań nad filozofią średniowieczną.

Kolejne wystąpienie dotyczyło archeologii, a głos zabrał prof. Władysław Duczko. Jego zdaniem, archeologia okresu Średniowiecza przeszła w ostatnich latach proces emancypacji. Przeszła być już nauką pomocniczą historii, a stała się dziedziną odrębną i autonomiczną. Głównymi problemami, z jakimi styka się archeologia dzisiaj to uzgodnienie własnych wyników z rezultatami badań historycznych. Prof. W. Duczko wymienił dwa zagadnienia, które określił jako dwa „magazyny dynamitu” i „kość niezgody” archeologii i historii, czyli pochodzenie Słowian oraz powstanie państwa polskiego. Na koniec prof. W. Duczko wyraził pogląd, że o ile w państwach takich jak Szwecja i Niemcy archeologia upadła, ponieważ państwa te nie potrzebują ideologii, której miałaby dostarczać archeologia, o tyle w Polsce prace archeologiczne wciąż są obecne. Jednak należy mieć świadomość, że polską archeologię może czekać podobny los. Mimo to należy podkreślić, że ogólny ton raportu prof. W. Duczko był optymistyczny, co świadczy o dobrej kondycji polskiej archeologii, czego dowodem są również badania wykopaliskowe prowadzone na terenie całego kraju (tzw. „wykopaliska autostradowe”, bo związane z inwestycjami drogowymi).

Następnie wystąpił prof. Andrzej Włodarek, który przedstawił stan badań nad średniowieczną historią sztuki, określając go jako stan „zapaści i stagnacji”, zwłaszcza w odniesieniu do historii sztuki romańskiej i wczesnopiastowskiej. Przyczynę tej sytuacji upatrywał w braku następców badań nad sztuką romańską, zaznaczając jednak, że trochę lepiej jest z badaniami nad sztuką gotycką. O złej sytuacji badań nad historią sztuki średniowiecznej może świadczyć również fakt, że ani w PAN ani na UW nie istnieją zakłady sztuki średniowiecznej, a ostatnia książka poświęcona historii sztuki polskiej w średniowieczu powstała 40 lat temu. Ponadto śmierć Profesora Lecha Kalinowskiego przerwała opracowanie korpusu witraży polskich. Prof. A. Włodarek swoje pesymistyczne wystąpienie zakończył negatywną oceną *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym* i stwierdził, że system punktowy w ocenianiu dorobku naukowego jest niczym innym, jak tylko sterowaniem nauką przez urzędników, co jego zdaniem, nie będzie przyczyniać się do zwiększenia jakości badań naukowych.

Kolejnym mówcą był prof. Aleksander Posern-Zieliński, przedstawiciel etnologii i antropologii kulturowej, który omówił związek antropologii z historią, podkreślając, że początkowo antropologia była uznawana za naukę pomocniczą historii. Następnie powstanie „wielkich” teorii antropologicznych było początkiem jej usamodzielnienia się. Obecnie doceniany jest w tej nauce kontekst historyczny, jednak dzisiaj antropologia to przede wszystkim nurt badania współczesności.

Ostatnim prelegentem był prof. Ryszard Wieczorek, muzykolog. Jego zdaniem, w Polsce mamy do czynienia z brakiem zainteresowania średniowieczną muzyką i mało jest badaczy zajmujących się mediewistyką muzykologiczną. Jako ciekawą i wartościową pracę z tej dziedziny Profesor Wieczorek wspominał publikacje Elżbiety Witkowskiej-Zaremby poświęcone nurtowi spekulatywnemu w średniowiecznej muzykologii oraz opracowania przygotowane pod kierunkiem ks. prof. Jerzego Pikulika w ATK i UKSW.

Po trwającej trzy godziny prezentacji raportów ze stanu badań nad różnymi dyscyplinami mediewistyki odbyła się dyskusja, którą zakończono apelem o „srodowiskową solidarność” przedstawicieli różnych dyscyplin mediewistycznych.

W kolejnym dniu Kongresu, tj. 20 września, zaplanowano szereg sekcji szczegółowych, między innymi: „Obraz antyku w piśmiennictwie średniowiecznym”, „Kontynuacja i recepcja średniowiecza w wiekach następnych”, „*Homo, qui sentit*. Ból i przyjemność w średniowiecznej kulturze Wschodu i Zachodu”, „Komunikacja społeczna w średniowieczu”, „Polska i jej sąsiedzi w X-XIII wieku”. Na szczególną uwagę zasługuje sekcja „Kryzysy w średniowieczu – formy i przejawy”, w ramach której wystąpiła między innymi prof. Elżbieta Jung z wykładem pt. „Potępienia: kryzysy czy przełomy w myśli średniowiecznej”, dotyczącym słynnych potępień paryskich z 1277 roku. Zdaniem prof. E. Jung rok 1277 nie był rewolucyjnym przełomem, a potępienia z racji swojego lokalnego charakteru nie wywarły takiego wpływu, jaki jest im przypisywany w dotychczasowej literaturze (Pierre Duhem). W sekcji poświęconej kryzysom wystąpił także prof. Mieczysław Boczar z referatem pt. „*Odiusum me mundo reddit logica*. Piotra Abelarda problemy z rozumowym objaśnianiem wiary”.

W sekcji popołudniowej, czyli „Wolnej trybunie mediewistów” prof. Artur Andrzejuk wystąpił z referatem pt.: „Badania nad filozofią średniowieczną na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej ATK/UKSW”, w którym przedstawił spektrum badań od początku istnienia Katedry po aktualne prace naukowe. Prof. A. Andrzejuk na początku swojego wystąpienia zauważył, że Wolna trybuna nie jest dobrym miejscem na prezentowanie dorobku badawczego Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW – bardziej właściwa byłaby Sekcja IX zatytułowana „Na barkach olbrzymów... – wybrane postacie i ośrodki mediewistyczne” – jedyna dająca możliwość właściwego porównania osiągnięć. Jednak słowo „wolność” w tytule sekcji ma też – zdaniem A. An-

drzejuka – swoją wymowę, gdyż dobrze charakteryzuje badania mediewistów w dawnym ATK.

Trzeciego i ostatniego dnia Konferencji kontynuowane były obrady w sekcjach organizatorów oraz w sekcjach zgłoszonych przez inne ośrodki naukowe. Wyniki badań zespołowych mediewistów z UKSW zaprezentowano w sekcji „Historia, historia filozofii i filozofia historii – problematyka metodologiczna badań nad filozofią średniowieczną”, zorganizowanej przez Katedrę Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW, której moderatorem był prof. Artur Andrzejuk. Sekcja obejmowała siedem referatów dotyczących zagadnień metodologicznych związanych z badaniami historycznymi w ogóle oraz z badaniami nad historią filozofii średniowiecznej w szczególności. Sekcja zgłoszona przez prof. A. Andrzejuka stanowiła odpowiedź na licznie pojawiające się w toku obrad Kongresu głosy wyrażające apel o większą świadomość metodologiczną przypadkowość w doborze materiałów źródłowych, dlatego silnie postulowano o szczególną dbałość metodologiczną. Z tego też powodu wydaje się, że właśnie sekcja „Historia, historia filozofii i filozofia historii – problematyka metodologiczna badań nad filozofią średniowieczną” odpowiada na te postulaty.

We wszystkich wystąpieniach IV Kongresu Mediewistów Polskich podkreślano znaczenie takich spotkań, wynikających zarówno z potrzeby współpracy środowiska naukowego, wymiany informacji i osiągnięć, jak i z potrzeby kontaktu towarzyskiego naukowców zajmujący się problematyką średniowieczną. Często stawiano też pytanie: jaki jest stan polskiej mediewistyki? Wydaje się, że najlepszą odpowiedzią był sam Kongres, ze swoim bogactwem wystąpień prezentujących badania wszystkich ważnych polskich ośrodków naukowych.